

ÜST YARGIYA ANAYASA DARBESİ

Anayasa Mahkemesi'nde kadrolaşma girişimi

Anayasa Mahkemesi ile ilgili değişiklikler incelendiğinde, mahkemenin üye sayısı artırılarak, üye bileşeninde değişiklik yapılmasının hedeflendiği, demokratik bir ilerleme adına herhangi bir düzenleme getirilmediği görülmektedir. Anayasa Mahkemesi ile ilgili değişiklikleri özetleyecek olursak:

- Anayasa Mahkemesi'nin 11 olan üye sayısı 17'ye yükseltilmektedir.
- Mahkemenin tüm üyelerini Cumhurbaşkanı seçerken, yeni düzenlemeyle 3 üye TBMM tarafından geri kalan 14 üye ise yine Cumhurbaşkanı tarafından seçilmektedir.
- Cumhurbaşkanı 8 üyeyi Yargıtay, Danıştay, Askeri Yargıtay, Askeri Yüksek İdare Mahkemesi, Sayıştay ve YÖK'ün gösterdiği adaylar içinden, geri kalan 3 adayı ise herhangi bir kurumun aday göstermesi olmaksızın üst kademe yöneticileri ve avukatlar arasından seçmekteydi. Cumhurbaşkanının hiçbir kurum aday göstermeden seçebileceği üye sayısı yeni düzenlemeyle 4'e çıkartılmaktadır.
- Danıştay, Askeri Yargıtay, Askeri Yüksek İdare Mahkemesi üyeleri arasından seçilecek Anayasa Mahkemesi üye sayısı korunurken, Yargıtay, Sayıştay ve üst kademe yöneticiler ile avukatlardan seçilecek üye sayısı 1'er; YÖK'ten seçilecek üye sayısı 2 artırılmış, ayrıca Baro başkanlarının göstereceği 3 aday arasından bir serbest avukatın TBMM tarafından seçilmesi eklenmiştir.
- Mahkeme üyeleri 65 yaşına kadar görev yapabilirken, bu süre en çok 12 yıla sınırlandırılmaktadır.
- Anayasa Mahkemesi'ne bireysel başvuru hakkı getirilmekte, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne başvurulmadan önce Anayasa Mahkemesi'ne başvurulması öngörülmektedir.
- Üye sayısı artırılan Mahkeme'nin iki bölüm ve genel kurul şeklinde çalışması öngörülmektedir.
- Anayasa Mahkemesi'nin Yüce Divan sıfatıyla yargılayacağı kişiler arasına Genelkurmay Başkanı, kuvvet komutanları ve TBMM Başkanı da eklenmektedir.

Anayasa Mahkemesi'nin yapısıyla ilgili olarak şekilsel bazı değişiklikler yapılmakta, görev alanı da genişletilmektedir. Yani kamuoyunda iddia edildiği gibi Anayasa Mahkemesi'nin yetkilerinin daraltılması ya da ortadan kaldırılmasına yönelik bir adım atılması söz konusu değildir. Anayasa Mahkemesi'ne üye seçimi konusunda da yeni demokratik bir usul getirilmemektedir. 12 Eylül'le birlikte Cumhurbaşkanı'nun yetkilerinin artırılmış olması pek çok kesim tarafından parlamenter sistemin özüne uygun olmaması nedeniyle eleştirilmiş, yetkilerin sınırlandırılması tartışılmıştır. Geçmiş dönemde Cumhurbaşkanı'nun görevleri-

nin fazlalığından yakınan siyasi iktidar, bugün halkoyuna sunduğu anayasa değişikliği ile Cumhurbaşkanı'nın görevlerini artırmaktadır. AKP'nin kendi partisinden milletvekilinin Cumhurbaşkanı seçilmesiyle tavrını değiştirmiş olması ayrıca sorgulamayı gerektirmektedir. Anayasa değişikliğiyle hiçbir kurum aday göstermeksizin, Cumhurbaşkanı'nın doğrudan doğruya Yüksek Mahkeme'ye üye atayabileceği sayı artırılmaktadır. Üye sayısı artırılan Mahkeme'nin üye bileşiminde bir an önce değişiklik yapılmak istendiği görülmektedir. 12 Eylül'de yapılacak halk oylamasında kabul edilmesi halinde, Anayasa Mahkemesi'nin yeni üyeleri bir ay içerisinde seçilerek görevlerine başlatılacaklardır. Üye seçimiyle ilgili olarak Anayasa Mahkemesi tarafından oylama usulüyle ilgili iptal edilen düzenlemeler de açıkça göstermektedir ki, asıl amaç 12 Eylül Anayasası ile getirildiği iddia edilen kurumsal yapıda bir değişiklik değil, Mahkeme üyelerinin kendi yandaşlarından oluşturulması çabasıdır.

Anayasa Mahkemesi'nin yargılayacakları kişiler arasına Genelkurmay Başkanı, kuvvet komutanları ve TBMM Başkanı'nın da eklenmesi, sanki bu kişilerin yargılanacağı bir mekanizmanın hukuk sistemimizde öngörülmediği safsatası eşliğinde kamuoyuna sunulmaktadır. Oysa bugün devam etmekte olan ve Balyoz davası olarak kamuoyunda bilinen dava kapsamında Özden Örnek, İbrahim Fırtına gibi bazı eski kuvvet komutanları yargılanmakta ve haklarında yakalama/tutuklama kararları dahi verilmektedir. Mevcut hukuk sistemi içerisinde Genelkurmay Başkanı, kuvvet komutanları ve TBMM Başkanı için herhangi bir ayrıcalıklı yargılama sistemi düzenlenmemiştir. Getirilmek istenen bu düzenlemeyle bu kişilere, ayrıcalıklı bir yargılama mekanizması öngörülmektedir. Anayasa değişikliklerinin kabul edilmesi halinde Silivri'de sivil bir mahkeme olan Ağır Ceza Mahkemesinde yargılanan eski kuvvet komutanlarının görevleriyle ilgili suçlamalara ilişkin yargılanmalarına ancak Anayasa Mahkemesi'nde Yüce Divan sıfatıyla devam edilmesi mümkün olacaktır.

Yargı, siyasal iktidara daha da bağımlı hale getiriliyor

Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulu (HSYK) ile ilgili düzenlemede de farklı bir durum bulunmamaktadır. Burada da aynı yöntem izlenerek Kurul'un üye sayısı artırılmaktadır. HSYK ile ilgili değişiklikleri özetleyecek olursak:

- 7 üyeden oluşan HSYK'nın üye sayısı 22'ye çıkarılmaktadır.
- Sayısı artırılan Kurul'un 3 daire halinde çalışması öngörülmektedir.
- Kurul'un başkanı olarak Adalet Bakanı görev yapmayı sürdürecektir.
- Adalet Bakanlığı Müsteşarı Kurul'un doğal üyesi olarak kalmaya devam edecektir.

- Mevcut durumda Kurul üyeleri 3'ü Yargıtay, 2'si Danıştay üyelerinin kendi aralarından seçecekleri her bir üyelik için 3'er aday içerisinde Cumhurbaşkanı tarafından seçilmekteydi. Değişiklikle Yargıtay ve Danıştay üyeleri arasından seçileceklerin sayısı korunurken, Cumhurbaşkanı'na hiçbir kurum aday göstermeden HSYK'ya üye seçebileceği kontenjanlar ayrılmıştır. Kurul'un 4 üyesi Cumhurbaşkanı tarafından re'sen yükseköğretim kurumlarının hukuk dallarında görev yapan öğretim üyeleri ile avukatlar arasından seçilecektir. 1 üye Türkiye Adalet Akademisi Genel Kurulu'nca, 7 üye adli yargı hakim ve savcılar arasından, 3 üye ise idari yargı hakim ve savcılar arasından seçilecektir.
- Kurul kararlarına karşı yargı yoluna başvurulamazken, yalnızca meslekten çıkarma cezaları için yargı yoluna başvurulabileceği düzenlenmektedir.
- Kurul'a bağlı Genel Sekreterlik oluşturularak, HSYK kurumsal hale getirilmektedir. Kurulun Genel Sekreteri ise Adalet Bakanı tarafından atanacaktır.
- Mevcut Anayasa'da Adalet Bakanı yalnızca Kurul'un başkanı olarak anılırken; yeni düzenlemede, Kurulun başkanı olarak Kurul'un yönetimi ve temsilinin de Adalet Bakanı'nda bulunduğu hüküm getirilmektedir.

HSYK ile ilgili değişiklikler yorumlandığında, yargı organının bağımsızlığı ya da tarafsızlığı sonucunu doğuracak herhangi bir içerik taşımadığı, aksine yargı organının bir bütün olarak yürütme organına sıkı sıkıya bağlandığı görülmektedir. Kamuoyunda sürekli olarak bir "vesayet" yönetiminden bahsedilerek, Anayasa değişikliği ile birlikte yasama ve yürütme organlarının vesayetten kurtarılacağı ileri sürülmektedir. Anayasa'da yapılmak istenen değişiklikler ele alındığında, kaldırıldığı iddia edilen "vesayet" in, yürütme organının eylem ve işlemlerinin hukuka uygunluğunun denetimi olduğu anlaşılmaktadır. Yeni Anayasa değişikliğinin kabul edilmesi halinde, söylenenin aksine yargı organının bir bütün olarak yürütme organının "vesayeti" altına girmesi söz konusu olacaktır. Yargı organının en üstünde yer alan HSYK'nın yapısı, yargı bağımsızlığı ve tarafsızlığı açısından en önemli unsur oluşturmaktadır. Yargı bağımsızlığı açısından Adalet Bakanı ve Müsteşarı'nın HSYK'dan çıkartılması ve Kurul'un yalnızca

HSYK ile ilgili değişiklikler yorumlandığında, yargı organının bağımsızlığı ya da tarafsızlığı sonucunu doğuracak herhangi bir içerik taşımadığı, aksine yargı organının bir bütün olarak yürütme organına sıkı sıkıya bağlandığı görülmektedir.

yargı organlarından seçilecek hakimler ve savcılardan oluşturulması gerektiği yıllardır dile getirilmektedir. Böyle bir düzenleme yapılmadığı gibi tam tersine Adalet Bakanı'nın Kurul başkanı olarak yetki ve görevleri artırılmakta, Cumhurbaşkanı tarafından yargı organları dışından re'sen atanan kişilerle Kurul yapısı yürütme organına daha da bağımlı kılınmaktadır. Referanduma "hayır" oyu verilmesi ile 12 Eylül Anayasası ile başlayan yargı üzerinde yürütüme vesayeti kurulmasına ilişkin girişimlere "dur" denilecektir.

Askeri yargıdaki sorunlar çözülüyor mu?

Askeri yargı ile ilgili olan 156. ve 157. maddelerdeki değişikliklerin, askeri yargı düzenine ilişkin önemli bir yenilik getirdiğinden de söz edilemez. 156. maddede Askeri Yargıtay'ın, 157. maddede ise Askeri Yüksek İdare Mahkemesi'nin kuruluşu ve işleyişi ile ilgili çıkartılacak olan yasaların, sayılan diğer kriterler yanında "askerlik hizmetlerinin gereklerine göre" düzenleneceği hükümleri Anayasa'dan çıkartılmıştır. 145. maddede askeri yargının görev alanı daraltılmaktadır ki, bu hüküm Anayasa değişikliği ile ilgili olumlu olduğu yorumları yapılabilecek düzenlemeyi oluşturmaktadır. "Devletin güvenliğine, anayasal düzene ve bu düzenin işleyişine karşı suçlara ait davalar her halde adliye mahkemelerinde görülür" denilerek, asker kişilerin sayılan suçlarla ilgili yargılanmalarının sivil mahkemelerce görüleceği açıkça belirtilmiştir. Bu değişiklik olumlu görünmekle birlikte, HSYK'nın yapısına ilişkin değişikliklerin, özellikle yargı gücünün yürütmenin güdümüne sokulmasına yönelik girişimler, askeri yargı ile ilgili bu düzenlemeyi demokratikleşme adına desteklenir olmaktan uzak tutmaktadır. Askeri yargının kapsamından çıkarılan konuların bu kez de iktidara bağımlılığı artırılan sivil yargıya emanet edilmesi durumu söz konusudur ki, bu nedenle bu değişikliğin de olumlu olarak değerlendirilmesi mümkün olamamaktadır. Kaldı ki Türk Silahlı Kuvvetleri'nin en üst kademesinde bulunan Genelkurmay Başkanı ve kuvvet komutanlarının artık Yüce Divan sıfatıyla Anayasa Mahkemesi'nde yargılanacak olmaları, darbe teşebbüslerini önleme adına getirildiği ileri sürülen bu düzenlemenin sonuç doğurmayacağını göstermektedir.

12 Eylül'e "hesaplaşma" yalanı

Anayasa değişikliği ile ilgili olarak kamuoyuna sunulan en önemli düzenleme, Anayasa'nın geçici 15. maddesinin yürürlükten kaldırılması gösterilmektedir. Bu maddenin kaldırılması, özellikle 12 Eylül Darbesi'nden etkilenen kesimleri hayırhah bir tutum içerisine sürüklemektedir. 12 Eylül darbecilerinin yargılanmasına engel getiren bu Anayasa hükmünün kaldırılması, şeklen bir olumluluk getirmekte olup, iktidar partisi mensuplarının ileri sürmüş olduğu gibi 12 Eylül darbesiyle hesaplaşma anlamı taşımamaktadır. Geçici 15. maddenin yürürlükten kaldırılması darbecilerin yargılanmasının önünü de açmamaktadır. Gerek zamaşımı gerekse mevcut ceza yargılamasına ilişkin düzenlemelerdeki sanığın lehine olan kanun hükümlerinin uygulanması

gibi hukuki nedenlerle, fiili herhangi bir getirisi bulunmayan düzenlemenin demokratikleşme ve 12 Eylül'ü ortadan kaldıracak adım gibi sunulmasının hiçbir samimiyet taşımadığı açıktır.

12 Eylül'le ve onun yarattığı hukukla hesaplaşmak isteniyorsa, 12 Eylül'ün askeri mahkemelerinde başlayan ve halen devam etmekte olan 12 Eylül yargılamalarını sonlandıracak, 12 Eylül'de mağdur olduğu hatırlanan kişi ve toplulukların memnu haklarını iade edecek, bu kişilerin özellikle siyaset yapmalarının önündeki engelleri kaldıracak yasal düzenlemeler yapılmalıdır. Başbakan hakkındaki siyasi yasak 2002 yılında Anayasa değişikliği ile derhal kaldırılarak milletvekili seçilmesi ve başbakan olması sağlanmışken, 12 Eylül mahkemelerinde yargılanarak hüküm giyen on binlerce kişinin siyasi yasakları için hiçbir adım atılmamaktadır. Bir yandan 12 Eylül uygulamaları ve hukuku devam ederken ve siyasi iktidarın demokratikleşme adına bu sorunları çözmesi gerekirken, hiçbir somut anlamı olmayan düzenlemeyle 12 Eylül mağduriyetinden bahsedilmesi ve bu yolla Anayasa değişikliğine destek istenilmesi inandırıcı bulunmamaktadır.

Başbakan hakkındaki siyasi yasak 2002 yılında Anayasa değişikliği ile derhal kaldırılarak milletvekili seçilmesi ve başbakan olması sağlanmışken, 12 Eylül mahkemelerinde yargılanarak hüküm giyen on binlerce kişinin siyasi yasakları için hiçbir adım atılmamaktadır.

Demokratikleşmeden eser yok

Son bir yıldır ülke gündemini, ne içerdiği bilinmeyen, “demokratik açılım” söylemleriyle meşgul eden siyasal iktidar, çok önemli demokratik gelişmeler sağlayacağını ileri sürdüğü Anayasa değişikliği kapsamına, “demokratik açılımı” çağrıştıracak bir düzenleme dahi eklememiştir. Halkın Anayasa değişikliğiyle ilgili temel beklentisi olan seçim barajlarının düşürülmesi, milletvekili dokunulmazlıklarının kaldırılması, siyasi partiler yasasının demokratikleştirilmesi, YÖK'ün kaldırılması, Kürt sorununu da kapsayacak demokratik hak ve özgürlüklerin genişletilmesi gibi konularda da hiçbir adım atılması söz konusu değildir.

Halkın Anayasa değişikliğiyle ilgili temel beklentisi olan seçim barajlarının düşürülmesi, milletvekili dokunulmazlıklarının kaldırılması, siyasi partiler yasasının demokratikleştirilmesi, YÖK'ün kaldırılması, Kürt sorununu da kapsayacak demokratik hak ve özgürlüklerin genişletilmesi gibi konularda hiçbir adım atılması söz konusu değildir.

1982 Anayasası'nın antidemokratik hükümlerinin ayıklanması, yargı denetimi itibariyle başka hangi anlama gelmektedir? Bilindiği gibi geçtiğimiz yıl AKP Hükümeti Mersin'de bir nükleer güç santrali kurulması için ihaleye çıkmış, tek yarışmacının katıldığı ihaleyi, fahiş fiyat teklifine rağmen sonuçlandırmak istemişti. Danıştay tarafından ilgili yönetmeliğin kimi maddelerinin yürütülmesinin durdurulması üzerine iptal edilmek zorunda kalınan ihale sonrasında, aynı işlemler bu kez yargı denetiminden kaçırılmak amacıyla uluslararası anlaşma yoluyla devam ettirilmiş ve TBMM'de tüm muhalefetin karşı duruşuna rağmen Rusya'yla yapılan anlaşma onaylanmıştır. AKP iktidarının her türlü denetimden kaçma eğiliminin örneği olan bu gelişmede olduğu gibi yargı denetiminden kaçırılmak istenen iktidar tasarruflarının ülke için geri dönülmez zararlara yol açmaması amacıyla, Anayasa'da belirli konulardaki uluslararası anlaşmaların da yargı denetimine tabi olacağına dair düzenleme yapılması gerekmektedir. Demokratik hukuk devleti, bütün kararlarında hukukla bağlı olan ve yargı denetimine açık olan devlettir. Anayasa'da yargı reformu yapılması, 12 Eylül darbesinin izlerinin silinmesi ancak bu yönde yapılacak değişikliklerle olanaklı olabilir. Aksine, idari işlemlere giderek daha fazla alanda yargı yolunun kapatılması, 12 Eylül baskıcı rejiminin devam ettirilmesi anlamına gelir.